

Op zoek naar avo-elementen Stimulans voor positioneringsgesprek

Talen, wiskunde, maatschappijleer, economie, natuurkunde. Waar blijven al die vakken in het competentieleren?

Reden voor zorg bij avo-docenten. Hoe zit het met de algemene kennis in het groene beroepsonderwijs? De aanpak op enkele scholen.

Bij Clusius in Alkmaar wordt hard gewerkt aan een positionering van avo-elementen. "Een herverkaveling van vakken", zegt Peter Kamp, docent mbo-voeding op niveau 2 en kernteamleider van de bovenbouw vmbo. Dit geldt zowel voor het vmbo, waar voorlopig nog met

de vakkenlijn wordt gewerkt, als voor de mbo-opleidingen op niveau 3 en 4. Voor niveau 2 is de stap al gezet.

Zo'n 'herverkaveling' gaat niet vanzelf. "Je proeft bij collega's soms wel dat ze bang zijn het vak kwijt te raken." En sommige elementen zullen ongetwijfeld ook verdwijnen, verwacht hij.

Toch kun je niet om avo heen. "Overall in de praktijk kom je avo-vaardigheden tegen", zegt Annemieke Schmeitz, docente Nederlands en wiskunde op Het Kwadrant, een vmbo-school in Weert. Wil je tuinen ontwerpen, moet je kunnen schaaltekenen en rekenen; ga je solliciteren, dan schrijf je een brief; bij een werkoverleg maak je notulen en in een bloemenwinkel moet je de kassa bedienen. "Leren moet betekenisvol zijn, maar soms duurt het even voor leerlingen de betekenis zien. Waarom moeten ze vermenigvuldigen en breuken leren? Pas als ze actief zijn in de praktijk en een

toepassing tegenkomen, valt het kwartje."

Lange verslagen

Peter Kamp heeft jarenlang natuurkunde gegeven. Motiveren van leerlingen bij paard of bloem viel hem niet altijd mee. "Wat moeten we daarmee?" vroegen ze dan. "Bij voeding (bijvoorbeeld warmteleer) of veehouderij (motorvermogen en krachtenleer) was de betekenis goed aantoonbaar, maar bij andere opleidingen moest je echt reclame maken voor je vak."

Vmbo-groen-leerlingen op Het Kwadrant gebogen over een verslag

Annemieke Schmeitz, avo-docent op vmbo Het Kwadrant, praat met leerlingen over bewijsstukken voor algemene competenties

In het competentiegerichte leren wordt in principe alles wat in de opleiding wordt gedaan, gerelateerd aan loopbaan en beroep. Welke competenties moet je hebben om een succesvol bloemist, dierenhouder, loonwerker of vakfunctionaris in de voedingsmiddelenindustrie te worden? Ook avo zit daarbij, geïntegreerd in opdrachten, projecten en praktijk, want leerlingen moeten straks rapporten kunnen schrijven, mensen overtuigen, kosten berekenen, de markt volgen, de milieuwetgeving toepassen en misschien ook wel internationaal werken. “Als je kijkt naar onze mbo-opleiding op

niveau 2, dan is avo geïntegreerd”, vertelt Kamp. “Natuurkunde-elementen worden behandeld waar dat op dat moment nodig is. Maar bijvoorbeeld aan spelling doen we niets meer. We gaan ervan uit dat ze op het vmbo voldoende spelling en grammatica hebben gehad. Bovendien wordt het voor mensen op dit niveau zeker geen hoofdtaak om foutloos lange verslagen te schrijven.”

Beroepsgerichte nadruk

Het APS heeft meegedacht, vertelt Teja van der Meer, consultant bij het pedagogisch studiecentrum. “We hebben gekeken met mbo- en vmbo-mensen hoe je

de avo-vakken kunt loslaten.” Dan moet je wel een andere kapstok kiezen. Het APS heeft gekozen voor ‘geletterdheid, gecijferdheid en burgerschap’.

Ze onderscheiden vier lijnen voor de plaats van avo: helemaal apart van het beroepsgerichte onderwijs, ondersteunend, in samenwerkende teams en een volledige integratie. De eerste lijn, vrij traditioneel, is een optie als je bijvoorbeeld een scheikundecijfer nodig hebt voor doorstroming naar het hbo. In de tweede lijn, ondersteunend, zijn avo-vakken dicht rondom beroepsgerichte vakken gegroepeerd. Als je een verslag, presentatie of tabel maakt of een kostenpost of quotum berekent, heb je avo-kennis nodig, maar deze hoeft niet direct aan het beroep gerelateerd te worden.

De derde lijn is dat avo-docenten en beroepsgerichte docenten samenwerken om het avo toegepast te maken. De inhoud van avo is direct gekoppeld aan wat er in die beroepsgroep nodig is. Je hebt dan een avo-inhoud die te herkennen is als avo-dier of avo-voeding. Kasbediening past bijvoorbeeld bij bloemen en oppervlakteberekening bij loonwerk. De vierde lijn is volledige integratie. Avo is geheel gekoppeld aan beroepsgerichte competenties en niet meer als avo herkenbaar. Die integratie zou moeten gebeuren in leerarrangementen of prestaties, “maar,” zegt Teja van der Meer, “zo’n situatie ken ik eigenlijk niet. Er blijft ook altijd wel algemeen vormend leren nodig omdat leren meer is dan het verwerven van een beroepsprofiel.”

“Je merkt bij de invoering van het competentiegerichte leren echter wel dat de nadruk op het beroepsgerichte element ligt”, vervolgt ze. “Avo-docenten roepen dan dat de inhoud van het onderwijs wordt bedreigd. Ik kan me daar wel wat bij voorstellen. Ik vind ook dat je moet opletten of avo niet ondergesneeuwd raakt.”

Dat is ook een reden waarom APS nu in met een project aandacht vestigt op avo. “Je merkt als je daarover discussieert dat avo-docenten weer lucht krijgen. Als je dan met hen kijkt waar concrete aangrijpingspunten voor avo liggen in het competentieleren worden ze zelfs enthousiast. Ons advies is: kijk op welke →

Clusius-leerlinge tijdens voedingspracticum met berekeningen

momenten avo nodig is tijdens het competentiegericht leren, bepaal of een beroepsgerichte docent dit kan begeleiden of dat je juist een avo-docent nodig hebt en haal die avo-expert er dan ook bij. Zorg dat avo-leren herkend en erkend wordt en dat het ook als avo-competentie beoordeeld wordt.”

Graag zichtbaar

Bijvoorbeeld zoals Het Kwadrant dat doet. Op die school wordt met werkplekenstructuur en met bedrijfssimulatie gewerkt om leerlingen ervaring te laten opdoen met beroepscompetenties. Als je er binnenkomt in de praktijkruimte zie je leerlingen met een blauwe jas fietsen repareren (techniek) of je ziet leerlingen met een groene jas die planten verzorgen en dieren voeren (groen). Totnogtoe werd het avo-leren elders op school gegeven, maar Het Kwadrant wil nu dat het avo het praktijkdeel meer gaat ondersteunen. Er wordt naast de

Avo

Natuurkunde Scheikunde Biologie Wiskunde
Rekenen Economie Nederlands (spelling
grammatica lezen spreken presenteren rap-
portereren vergaderen) Communicatie Engels
Frans Duits Spaans Fries Culturele en kunst-
zinnige vorming Muziek Tekenen Handvaar-
digheid Maatschappijleer Normen & waar-
den (respect gemeenschapszin solidariteit)
Geschiedenis Aardrijkskunde Levensbe-
schouwing Godsdienst Lichamelijke opvoe-
ding

praktijkruimte, waar bedrijfssimulatie plaatsvindt, een avo-leertuin ingericht. De verwachting is dat met de fysieke nabijheid de avo-stof meer betekenis krijgt.

En als je dan merkt dat sommige onderdelen toch weg dreigen te vallen, bijvoorbeeld Engels, organiseer dan eens een Engelse week. “Dan moet je gewoon iets speciaals doen”, vindt Ruud Wolfs, sectorcoördinator groen.

Ook Prinsentuin praat over de toekomst van avo, bevestigt Arjan Schulten, coördinator van de afdeling algemene vakken op het mbo in Breda. Niet alleen zijn afdeling, maar alle afdelingen zijn daarbij betrokken. Er is een voorstel voor een avo-basis, met onder meer pc-gebruik, maatschappijleer en enige natuur- en scheikunde. In de verschillende opleidingen komt daar dan verbreding en verdieping bij.

De avo-vakken blijven zichtbaar, zegt hij. “We hebben een project gedaan waarbij pc-gebruik, maatschappijleer, Nederlands en presentatietechnieken volledig geïntegreerd werden, maar dat beviel de leerlingen niet. Ze willen herkenbaarheid en ook graag wat meer structuur.”

Moeten leerlingen altijd kunnen zien waar de leerstof toe dient? Lastig punt. “We zien dat op scholen iedereen verschrikkelijk bezig is om leren voor leerlingen betekenisvol te maken”, zegt Van der Meer. “Ik denk dat het voor avo-vakken niet zo dwingend hoeft te zijn dat je

altijd direct snapt waarom je iets leert. Ja,” erkent ze, “dit gaat inderdaad in tegen het idee dat leerlingen het beste te motiveren zijn als direct duidelijk is waarvoor ze iets doen.” Soms ligt die duidelijkheid inderdaad wat verder weg. De plaats van avo is met de opkomst van het competentieleren op meerdere plekken een thema. Discussies die gepaard gaan met scepsis, emotie en zorg. “Het mag in elk geval niet zo zijn dat een vak bestaat vanwege de docent die zijn vak zo belangrijk vindt”, zegt Van der Meer. Er moeten andere argumenten zijn. Een argument, aldus Schulten, is bijvoorbeeld dat integratie van avo tot kwaliteitsverlies van dat avo-deel kan leiden. De Inspectie blijkt ook soms een argument om een vak te handhaven. Aldus Stef Groenleer, tot voor kort docent groenvoorziening in Gouda (Wellant) en nu werkzaam voor de afdeling cursussen en trainingen. Avo is er voor een belangrijk deel geïntegreerd, zeker bij groenvoorziening. “Maar de Inspectie wil dingen graag zichtbaar hebben. Dan zie je dat avo-onderdelen toch apart worden gegeven en integratie soms wordt teruggedraaid.”

Fundamenteel nadenken

De discussie leidt in Alkmaar tot een eigen oplossing. Peter Kamp: “Als je kijkt naar die vier lijnen die het APS onderscheidt, kiezen we niet alleen voor de ene of de andere. We zoeken een combinatie. Dat betekent dat je gaat kijken

wat je kunt integreren in projecten en praktijk en wat je apart behandelt.”

Voor het vmbo is een werkgroep van vijf, zes avo-docenten, met Peter Kamp en ook iemand die praktijkles geeft, bezig om te kijken wat er in projecten, in praktijkopdrachten, in stage of in instructielessen terecht kan komen. Die groep probeert in april een plan te hebben zodat volgend jaar derdejaars ermee kunnen starten. “Ik vind dat je er goed en fundamenteel over moet nadenken, maar ik denk ook dat je de komende jaren nog best kunt aanpassen als er ergens problemen lijken te ontstaan.”

Hoe het eruit gaat zien is nog open, maar Kamp verwacht dat in het vmbo het aandeel avo niet wezenlijk verandert, hooguit hoe het geleerd wordt. In het mbo zal het aandeel per opleiding verschillen, denkt hij. In de ene opleiding komt dan bijvoorbeeld meer natuurkunde en in een andere meer taal.

“Kijk je naar de stromingsleer bij de opleiding voeding, dan zou het aandeel daarvan kunnen toenemen. Het zat nooit in de eindtermen en toen natuurkunde apart voor alle opleidingen werd aangeboden, kon je op zoiets als stromingsleer gewoon niet doorgaan.” Natuurkunde een soort grootste gemene deler.

Wim van Reenen, projectleider implementatie cks-onderwijs en opleidingscoördinator mbo voeding bij Clusius, is bezig met de avo-onderdelen in de opleidingen op niveau 3 en 4. Hij voert discussie met collega's en gebruikt daarbij zowel het brondocument leren, loopbaan en burgerschap als het referentiedocument talen: documenten die competenties op die onderdelen en de omgang daarmee in het mbo omschrijven. “Vraag is dan: wat is relevant vanuit de beroepskwalificatie? En de volgende vraag is: welk gedeelte kan geïntegreerd worden en welk gedeelte niet?” Wat doe je met: brieven schrijven, begrotingen maken, waterkracht, genetica, powerpointpresentaties, Engels taalgebruik, celbiologie of elektriciteit?

Hoe dan ook, avo blijft. Peter Kamp: “Zoals mijn collega Cees Schilder, locatiedirecteur in Purmerend, zei: je kunt leerlingen wel leren een telefoonboek te gebruiken, maar ze komen nergens als ze het abc niet kennen.” □